

АНАЛІЗ СТАНУ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Проаналізовано склад та структуру фінансових ресурсів страхових компаній. Охарактеризовано окремі складові елементи власних та залучених фінансових ресурсів. Висвітлено питання щодо впливу формування фінансових ресурсів на платоспроможність та інвестиційну діяльність страховика. Обґрунтовані пропозиції щодо поліпшення формування статутного фонду та розміщення страхових резервів. Розглянутий вплив порядку оподаткування прибутку на розмір гарантійного фонду страховика та обґрунтовані пропозиції щодо його вдосконалення.

Ключові слова: фінансові ресурси страхової компанії; платоспроможність та інвестиційна діяльність страховика; страхові резерви; статутний та гарантійний фонд страховика; оподаткування прибутку.

Процес формування ринкової економіки в Україні вимагає надійного страхового захисту суб'єктів господарювання. Це спричиняє необхідність пошуку дієвих механізмів мобілізації фінансових ресурсів страхових компаній та їхнього ефективного використання.

Для забезпечення надійності виконання своїх зобов'язань страхова компанія вона повинна ефективно формувати та використовувати фінансові ресурси. Тому виникає потреба у вивченні теоретичних засад щодо формування фінансових ресурсів страхових компаній та їх функціонування в період ринкової трансформації економіки України.

Дослідженню окремих проблем формування та використання фінансових ресурсів у сфері страхування присвячені роботи українських вчених-економістів К. Воблого, О. Заруби, М. Клапківа, С. Осадця, які висвітили окремі аспекти сутності та призначення фінансових ресурсів, їхнього формування та використання.

К. Г. Воблим досліджене питання щодо страхування капіталів [1, 86-100]. Зокрема висвітлене значення нагромадження капіталів страховими товариствами та охарактеризоване їх розміщення. Розглянуті такі види розміщення капіталів як:

- капітали, які зберігаються для задоволення потреб страхувальників;
- капітали, які можна назвати резервами для надзвичайних випадків (акціонерний та резервний капітал);
- готівкові кошти страхових товариств (так звана касова готівка), які передбачають виробниче розміщення лише на самий короткий час [1, 90].

О. Д. Зарубою розглянуте значення у процесі аналізу фінансового стану страхової компанії дослідження динаміки величини її власних засобів. Охарактеризована роль страхових резервів як джерела покриття зобов'язань страховика; описана методика визначення середньої величини власних ресурсів страхової компанії [2, 233-240].

В якості показника додаткового запасу стійкості автор розглянув показник співвідношення власних коштів страховика та величини резерву на звітну дату [2, 241]. Розглянута методика розрахунку коефіцієнту, який характеризує співвідношення власних і залучених коштів у загальних ресурсах страхової компанії [2, 241].

М. С. Клапків дослідив форми ефективного забезпечення кредиторів від ризику неплатоспроможності їх боржників, а саме: застава, поручництво, гарантія і страхування. Автор здійснив порівняльний аналіз щодо ефективності застосування вказаних вище форм забезпечення кредитів. Це дозволило зробити висновок, що лише страхування є найдоступнішою і відносно надійною формою фінансового забезпечення інтересів кредиторів. На думку автора, в перспективі роль страхування буде проявлятися двоюко: шляхом страхування існуючих ненадійних форм матеріального та правового забезпечення та шляхом безпосереднього надання гарантій у вигляді страхування вимог [3, 166-172].

О. О. Осадець охарактеризував склад фінансових ресурсів: грошової частини сплаченого статутного фонду та системи страхових резервів. Автор розглянув специфіку формування та використання такої частини фінансових ресурсів як страхові резерви [4, 523-529]. Охарактеризовані вимоги до управління активами; проаналізований вплив розміру фінансових ресурсів на інвестиційну політику страховика [4, 530-531].

Разом з тим ще недостатньо вивчені особливості управління фінансовими ресурсами страхових компаній в умовах розвитку ринкової економіки. Саме цим і обумовлюється актуальність теми нашого дослідження.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад щодо складу та джерел формування фінансових ресурсів страхової компанії та обґрунтування практичних рекомендацій, спрямованих на їхнє ефективне функціонування в умовах розвитку ринкової економіки України.

Фінансові ресурси страхових компаній поділяються на власні та залучені.

До власних ресурсів страхової компанії відносять:

- грошову частину сплаченого статутного фонду;
- гарантійний фонд страховика;
- вільні резерви.

До залучених фінансових ресурсів належать:

- страхові резерви;
- кредити;
- кредиторська заборгованість;
- залучений капітал.

Аналіз структури власних фінансових ресурсів страхових компаній свідчить, що найбільшу питому вагу у їх складі займає грошова частина сплаченого статутного фонду. Так, у страховій компанії «Універсальна» (м. Тернопіль) вона становить до 64%. На додатковий капітал у цій страховій компанії припадає 21% обсягу власних фінансових ресурсів, на нерозподілений прибуток 9%, а на резервний капітал - 6%.

У складі залучених фінансових ресурсів страхової компанії «Універсальна» найбільшу питому вагу займають страхові резерви (64%) та залучений капітал (34%), а залишок (2%) займає кредиторська заборгованість.

Охарактеризуємо сутність окремих складових частин власних фінансових ресурсів.

Згідно до діючого страхового законодавства при створенні страховика статутний фонд повинен бути сплачений виключно у грошовій формі. Крім цього, дозволяється формування статутного фонду страховика цінними паперами, що випускаються державою, за їх номінальною вартістю, але не більше 25% загального розміру статутного фонду.

Забороняється використовувати для формування статутного фонду векселі, кошти страхових резервів, а також кошти одержані в кредит, позику та під заставу, і вносити нематеріальні активи.

Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування іншими, ніж страхування життя, встановлюється в сумі, еквівалентній 1 млн. євро. а страховика, який займається страхуванням життя 1,5 млн. євро за валютним обмінним курсом валюти України.

До гарантійного фонду страховика належать:

- додатковий капітал;
- резервний капітал;
- сума нерозподіленого прибутку.

Вільні резерви - це частка власних коштів страховика, яка резервується з метою забезпечення платоспроможності страховика відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності.

Основною складовою частиною залучених фінансових ресурсів страхової компанії є страхові резерви, до складу яких відносять:

- технічні резерви;
- резерви зі страхування життя.

Страховики зобов'язані формувати і вести облік таких технічних резервів за видами страхування (крім страхування життя):

- резерв незароблених премій;
- резерв заявлених, але не виплачених збитків;
- резерв збитків, які виникли, але не заявлені;
- резерв катастроф;
- резерв коливань збитковості.

Страховики, які займаються страхуванням життя, створюють такі резерви:

- резерв довгострокових зобов'язань;
- резерв належних виплат страхових сум.

Від ефективності дії механізму формування фінансових ресурсів страхових компаній в значній мірі залежить розвиток страхового ринку. Зокрема, для впровадження ІТ-технологій, залучення кваліфікованих кадрів, створення розгалуженої мережі філій необхідне вкладення значних інвестицій.

Страхова компанія буде платоспроможною лише тоді, якщо вона виконає вимоги щодо формування статутного фонду. Нині майже третина страхових компаній не досягла мінімальних розмірів статутного фонду. Однак, їхня примусова ліквідація може в значній мірі дестабілізувати страховий ринок. Тому, на нашу думку, недоцільно підтверджувати розмір статутного фонду щоквартально і прив'язувати його до курсу євро. Доцільно контролювати норматив статутного фонду лише один раз на момент реєстрації страхової компанії.

В процесі дослідження встановлено, що реальні інвестиційні можливості страховиків досить вузькі. Так, у страховій компанії «Універсальна» страхові резерви, в основному, розміщені на депозитах в

банках. В той же час основним напрямком розміщення власних фінансових ресурсів страхових компаній є довгострокові банківські вклади, цінні папери та нерухоме майно.

Так як функціональне призначення страхових резервів та власних ресурсів страховика різне, на наш погляд, доцільно було б відкривати два окремих рахунки для їхнього розміщення. Це дозволить активізувати інвестиційну діяльність у частині розміщення власних коштів та підвищити платоспроможність страховика в частині виконання страхових зобов'язань.

Одним із напрямків розміщення коштів страхових резервів є права вимоги до перестраховиків. З метою активізації інвестиційного процесу, на наш погляд, слід покривати правами вимог до перестраховиків повністю ту частину страхових резервів, яка передана у перестраховування.

До складу гарантійного фонду страховика відносять суму нерозподіленого прибутку. Розмір вказаного виду власних фінансових ресурсів в значній мірі залежить від правильності визначення чистого прибутку страховика у вигляді різниці між загальним фінансовим результатом та сумою податків, що сплачуються до бюджету.

Певна частина чистого прибутку страхової компанії (до 10%), як правило, залишається нерозподіленою. Інакше кажучи, сума нерозподіленого прибутку залежить від правильності та ефективності оподаткування прибутку страхової компанії. В зв'язку з цим, на наш погляд, необхідно вдосконалити систему оподаткування діяльності страховиків. Зокрема, ми розділяємо думку вчених економістів, які вважають за доцільне здійснити перехід від оподаткування валового доходу від страхової діяльності в розмірі 3 відсотків та від оподаткування прибутку від інвестиційної діяльності та інших видів діяльності страховика до встановлення єдиного податку на прибуток від усіх видів діяльності страхової компанії за ставкою 25%. За підрахунками вчених, це дасть можливість значно зменшити суми податків, які сплачують страхові компанії до бюджету, що сприятиме збільшенню суми чистого прибутку, а значить, і нерозподіленого прибутку.

Таким чином результати аналізу стану формування фінансових ресурсів страхових компаній свідчать про наявність значних резервів збільшення інвестиційних можливостей страхових компаній, використання яких сприятиме подальшому розвитку страхового ринку України.

Література

1. Воблый К. Г. Основы экономики страхования. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 238 с.
2. Заруба О. Д. Страхова справа: Підручник: — К: Знання, КОО, 1998. — 321 с.
3. Клапків М. С. Страхування фінансових ризиків: Монографія. — Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. — 570 с.
4. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук ред. С. С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 599 с.